

Модель розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти

The Model of Development of Aesthetic Competence of Future Educators of Preschool Education Institutions

Вікторія Рожнова ¹

Victoria Rozhnova

¹ *Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University*

24 Kyievo-Moskovska Street, Hlukhiv, 41400, Ukraine

DOI: [10.22178/pos.66-5](https://doi.org/10.22178/pos.66-5)

LCC Subject Category:
[LB1775-1785](#)

Received 23.12.2020
Accepted 28.01.2021
Published online 31.01.2021

Corresponding Author:
viktoria081216@gmail.com

© 2020 The Author. This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 License

Анотація. Стаття присвячена характеристиці структурної моделі розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Розкрито поняття «модель», «моделювання». Запропоновано власне визначення поняття «структурна модель розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти». Репрезентовано характеристику цільового, методологічного, організаційного, змістового, діяльнісного, результативного-оцінного блоків авторської моделі.

Ключові слова: модель; моделювання; структурна модель розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Abstract. The article is devoted to the characteristics of the structural model of development of aesthetic competence of future educators of preschool education institutions. The concepts «model», «modeling» are revealed. The own definition of the concept «structural model of development of aesthetic competence of future educators of preschool education institutions» is offered. The characteristics of the target, methodological, organizational, semantic, activity, result-evaluation blocks of the author's model are represented.

Keywords: model; modeling; structural model of development of aesthetic competence of future educators of preschool education institutions.

ВСТУП

Протягом останніх років відбуваються значні зміни в дошкільній освіті. Для ефективної реалізації освітньої лінії «Дитина у світі культури» базовий компонент дошкільної освіти у сучасних вихователів повинна бути розвинена естетична компетентність як вагомий складник професійної. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є розроблення й упровадження у процес фахової підготовки вихователів педагогічної системи розвитку естетичної компетентності та науково обґрунтованої структурної моделі, як образу означеної системи.

Аналіз праць вітчизняних і зарубіжних вчених засвідчив, що в психолого-педагогічній літературі приділяється значна

увага проблемі моделювання, а саме: визначення сутності поняття «модель» і використання моделювання в педагогічних дослідженнях.

Для розроблення й обґрунтування моделі розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти наперед необхідно з'ясувати сутність понять «модель» та «моделювання».

Мета статті полягає в характеристиці структурної моделі розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Матеріалами вивчення питання моделювання розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти є дисертації, монографії, статті в наукових

виданнях. Дослідження було проведене із застосуванням теоретичних методів і прийомів пізнання (аналізу, синтезу, узагальнення, класифікації та систематизації теоретичних даних).

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Моделювання як загальнонауковий метод наукового дослідження широко застосовується в педагогічній науці. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови «моделювання» визначено як дослідження яких-небудь об'єктів, систем, явищ, процесів шляхом побудови і вивчення їх моделей [1]. Моделювання – це дослідження об'єктів пізнання на їх моделях; побудова і вивчення моделей реально існуючих предметів, процесів або явищ з метою отримання пояснень цих явищ, а також для передбачення явищ, які цікавлять дослідника [11]. Ми погоджуємося з думкою Л. Зданевич, яка вважає, що моделювання є невід'ємною складовою цілеспрямованої діяльності дослідника. Цей метод науковцями розглядається як: 1) дослідження об'єктів пізнання на їх моделях; 2) побудова моделей реально наявних предметів та явищ (живих організмів, суспільних систем, різноаспектних процесів тощо); 3) педагогічне відтворення дидактичних і психічних процесів, характеристик, явищ, систем, а також суб'єктів освіти за допомогою реальних (фізичних) або ідеальних (логічних, математичних) моделей [7]. Основним поняттям, яким послуговуються у процесі моделювання є модель. Воно постійно трансформується у науковій літературі, набуваючи все нових значень. У Великому тлумачному словнику української мови модель визначено як уявний чи умовний (зображення, опис, схема) образ якого-небудь об'єкта, процесу або явища, що використовується як його представник [1]. В Енциклопедії освіти це поняття визначено як систему, а саме: «уявна або матеріально-реалізована система, яка відображає або відтворює об'єкт дослідження (природний чи соціальний) і здатна змінювати його так, що її вивчення дає нову інформацію стосовно цього об'єкта» [4].

Зазначимо, що загальнонаукові поняття «модель» і «моделювання» є важливими і водночас складними інструментами для педагогіки. По-перше, вони потрапили в означену сферу з інших галузей знань; по-друге, як за-

значає Є. Лодатко, вони мають «особливості, природа яких ґрунтується на нечіткості, розпливчастості педагогічних понять» [9].

У науці не існує єдиної класифікації видів моделей. Так, В. Штофф пропонує такі їх види: мисленнєві: образні, знакові (символічні), змішані (образно-знакові), до яких належать гіпотетичні моделі – аналоги, інтегровані знакові системи, схеми, графіки, структурні формули, мапи тощо; матеріальні: просторовоподібні у вигляді макетів, муляжів, моделей у динаміці, аналогових моделей, цифрових машин, функціонально-кібернетичних пристроїв [13].

Вихідна типологія моделей за Є. Лодатком [8] ґрунтується на узагальнених предметах моделювання, до яких належить зміст, структура, функціональність. Відповідно до цих предметів базовими типами педагогічних моделей є: змістові, структурні, функціональні. Похідні типи моделей мають подвійний предмет моделювання і відповідні типи: структурно-змістова, структурно-функціональна, функціонально-змістова.

На думку С. Вітвицької, модель може бути структурною, динамічною, факторною, функціональною і соціально-технологічною [2].

Для створення ефективної моделі розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти здійснено структурний аналіз компонентів моделей фахової підготовки майбутніх фахівців у вищій школі.

Так, Л. Загородня у структурно-функціональній моделі педагогічної системи підготовки магістрантів до забезпечення якості освітнього процесу в закладі дошкільної освіти виділяє такі основні блоки: цільовий, суб'єкт-суб'єктний, методологічний, структурно-змістовий, процесуально-технологічний, організаційний, результативно-оцінний. За структурою пропонується науковцем модель містить у збалансованому вигляді всі блоки, що її утворюють, і в комплексі відображають педагогічну систему підготовки майбутніх магістрів до забезпечення якості освітнього процесу в закладі дошкільної освіти [5].

Дещо простішу за структурою методичну модель розвитку художньо-творчих здібностей студентів засобами концертно-виконавської діяльності запропонувала О. Заїка, виокреми-

вши мету, педагогічні умови, методи, прийоми, форми й етапи розвитку художньо-творчих здібностей, критерії їх сформованості [6].

Л. Глазунова в моделі формування естетичної компетентності майбутнього вчителя-філолога засобами народознавства виділила дві групи компонентів: структурні (емоційно-ціннісний, інформаційно-діагностичний, дієво-практичний, творчо-оцінювальний) та функціональні (мотиваційно-світоглядний, змістовий, організаційно-діяльнісний, контроль-результативний) [3].

Схожі базові складники структурно-функціональної моделі, що відображає формування професійної майстерності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти репрезентувала Т. Швець, а саме: мету, принципи, методи, форми, засоби, структурні компоненти, педагогічні умови, критерії, показники, рівні та результат означеного процесу [12].

Під час вивчення проблеми формування фахової компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в процесі педагогічної практики О. Мисик запропонувала модель цього процесу, яка складається з низки взаємопов'язаних компонентів: цілепокладального (мета), теоретикометодологічного (концепція дослідження, тенденції, закони, закономірності, принципи, теоретичні основи функціонування системи), змістового, структурно-організаційного, організаційно-процесуального, результативного [10].

Проте у всіх моделях, структуру яких ми представили вище, науковці виділяють такі основні компоненти процесу фахової підготовки у вищій школі: цільовий, змістовий, діяльнісний, результативний. Їхній зміст визначається предметом дослідження й специфікою означеної підготовки.

Узагальнюючи результати наукових пошуків, у яких застосовано моделювання у фаховій підготовці, нами розроблено й обґрунтовано структурну модель розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Ми розглядаємо модель розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти як образ системи, яка структурована цільовим, методологічним, організаційним, змістовим, діяльнісним, результативно-оцінним блоками та відображає внутрішньосистемні зв'язки

між ними й найбільш істотні – із загальною професійною підготовкою фахівців.

Так, цільовий блок представляє мету й завдання означеної підготовки. Метою є розвиток естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у фаховій підготовці. Завдання конкретизують мету і стосуються розвитку складників естетичної компетентності (мотиваційного, особистісного, когнітивного, діяльнісного, рефлексивного).

Методологічний блок репрезентує передусім підходи до розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів (системний, компетентнісний, культурологічний, особистісно-орієнтований, діяльнісний, технологічний). Системний підхід до розвитку естетичної компетентності фахівців дозволяє розробляти цілісну модель цього процесу, структурувати досліджуваний об'єкт, естетичну компетентність майбутніх вихователів, у сукупності взаємопов'язаних компонентів, залежно від специфіки їхньої майбутньої професійної діяльності та розуміти сутність означеного поняття. Згідно з компетентнісним підходом естетична компетентність майбутніх вихователів розглядається нами як вагомий складник загальної професійної компетентності бакалавра дошкільної освіти та динамічна комбінація спрямованості на перетворення навколишнього світу за законам краси. Згідно з культурологічним підходом здійснюється розвиток естетичної компетентності майбутніх вихователів у процесі засвоєння сукупності культурологічних та естетичних знань, вироблення вмінь та навичок професійної діяльності у сфері мистецтва.

Особистісно-орієнтований підхід передбачає у процесі розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів урахування їхнього індивідуально-особистісного потенціалу.

Діяльнісний підхід передбачає практичну спрямованість професійних знань майбутніх вихователів в галузі естетики, дошкільної педагогіки і психології та умінь застосовувати їх в естетичному вихованні дітей дошкільного віку.

З позицій технологічного підходу процес розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів відбувається з широким використанням і доцільним поєднанням педагогіч-

них технологій (мультимедійних, інтерактивних, проблемного навчання).

Окрім підходів методологічне підґрунтя системи розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів забезпечують загальнодидактичні (науковості, систематичності та послідовності, доступності, єдності теорії і практики, індивідуального підходу, свідомості й активності навчання, зв'язку навчання з життям) та специфічні (естетизації, креативності, студентоцентризму, емоційності у навчанні) принципи. Принципи загальнодидактичні досить поширені в практиці освітньої діяльності й професійної підготовки і не потребують детальної характеристики на відміну від специфічних.

Принцип естетизації полягає в розвитку творчого самовираження майбутніх бакалаврів дошкільної освіти, орієнтації їх на переживання всієї палітри почуттів, залучення до естетичного удосконалення особистості. Відповідно до принципу креативності в процесі розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів створюються умови для розвитку їхніх естетичних здібностей. Згідно з принципом студентоцентризму плануємо організувати процес вивчення дисциплін «Методика розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти» з використанням технологій проблемного, мультимедійного й інтерактивного навчання. Окрім того, студенти на заняттях здійснюватимуть самооцінювання й оцінювання знань, умінь, навичок однокласників. Принцип емоційності у навчанні пов'язується із створенням під час естетичної діяльності студентів певного емоційного стану, здатного стимулювати успішне набуття знань в галузі естетики, дошкільної педагогіки і психології.

Організаційний блок моделі репрезентує сукупність педагогічних умов, за яких ефективність розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у закладі вищої освіти зростає, а саме:

- 1) естетизація освітнього середовища ЗВО – соціокультурного і предметно-розвивального;
- 2) інтеграція змісту навчальних дисциплін, вивчення яких розвиває естетичну компетентність майбутніх вихователів;

3) упровадження вибіркової навчальної дисципліни «Методика розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти» в освітній процес закладів вищої освіти;

4) використання мультимедійних, інтерактивних, проблемного навчання в процесі розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної;

5) збагачення практичного складника підготовки майбутніх вихователів завданнями, спрямованими на розвиток їхньої естетичної компетентності.

Реалізацію першої умови вбачаємо у розробленні рекомендацій для збагачення естетичного складника соціокультурного й предметно-розвивального середовища ЗВО. Вони стосуватимуться керівництва, викладачів і студентів факультетів, що здійснюють підготовку майбутніх вихователів. Щодо другої умови, то дисципліни професійного циклу буде збагачено спеціальними темами, питаннями, спрямованими на розвиток естетичної компетентності майбутніх вихователів, інтегрування їх змісту. З метою реалізації третьої умови розроблено навчальну і робочу програми дисципліни «Методика розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти» її методичне забезпечення. Стосовно реалізації четвертої умови, то будуть створені методичні рекомендації для викладачів щодо проведення занять з використанням інноваційних технологій. Щодо п'ятої умови, то програму педагогічних практик для студентів 2, 3 курсів «В групах раннього віку», «Методичну в закладах дошкільної освіти» буде збагачено завданнями, спрямованими на ефективний розвиток естетичної компетентності майбутніх вихователів, зокрема діяльнісного, когнітивного та рефлексивного компонентів.

Змістовий блок моделі розвитку естетичної компетентності охоплює:

- складники естетичної компетентності (мотиваційний, особистісний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний);
- зміст підготовки (навчальні дисципліни та педагогічна практика, збагачені питаннями естетичного змісту).

У контексті збагачення підготовки майбутніх вихователів змістом зорієнтованим на розви-

ток естетичної компетентності, запропоновано в навчальні плани ввести вибірково навчальну дисципліну «Методика розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти».

Діяльнісний блок моделі розвитку естетичної компетентності охоплює:

- форми організації навчальної діяльності майбутніх вихователів (аудиторна та самостійна робота, педагогічна практика); види навчальних занять: лекції, практичні заняття.
- засоби навчання (підручники, навчально-методичні посібники, електронні посібники, дидактичний матеріал (таблиці, схеми, картки), інформаційні джерела інтернету, електронні лекції, презентації і відео- матеріали, тестові завдання);
- методи підготовки майбутніх вихователів (за характером пізнавальної діяльності: 1) пояснювально-ілюстративний, 2) репродуктивний, 3) проблемний виклад, 4) частково-

пошуковий (евристичний) і 5) дослідницький).

Результативно-оцінний блок містить критерії (мотиваційний, особистісний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний) та відповідні їм показники, рівні розвиненості естетичної компетентності (низький, середній, високий).

ВИСНОВКИ

Таким чином, запропонована нами структурна модель, що відображає систему розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти містить такі блоки: цільовий, методологічний, організаційний, змістовий, діяльнісний, результативно-оцінний та репрезентує зв'язки між ними й загальною професійною підготовкою фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES

1. Busel, V. (Ed.). (2005). *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Kyiv: Irpin, 2005 (in Ukrainian)
[Бусел, В. (Ред.). (2005). *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. Київ: Ірпін, 2005].
2. Vitvytska, S. (2016). *Teoretychni i metodychni zasady pedahohichnoi pidhotovky mahistriv v umovakh stupenevoi osvity* [Theoretical and methodical bases of pedagogical preparation of masters in the conditions of degree education]. In O. Dubaseniuk, *Akmedosiahnennia naukovtsiv Zhytomyrskoi naukovo-pedahohichnoi shkoly* (p. 302-347). Zhytomyr (in Ukrainian)
[Вітвицька, С. (2016). Теоретичні і методичні засади педагогічної підготовки магістрів в умовах ступеневої освіти. В О. Дубасенюк, *Акмедосагнення науковців Житомирської науково-педагогічної школи* (с. 302-347). Житомир].
3. Hlazunova, L. (2013). *Formuvannia estetychnoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia-filoloha zasobamy narodoznavstva* [Formation of aesthetic competence of the future teacher-philologist by means of ethnography] (Doctoral thesis). Zhytomyr (in Ukrainian)
[Глазунова, Л. (2013). *Формування естетичної компетентності майбутнього вчителя-філолога засобами народознавства* (Автореферат кандидатської дисертації). Житомир].
4. Kremen, V. (2008). *Entsyklopediia osvity* [Encyclopedia of Education]. Kyiv (in Ukrainian)
[Кремень, В. (2008). *Енциклопедія освіти*. Київ].
5. Zahorodnia, L. (2020). *Teoretychni i metodychni zasady pidhotovky mahistriv do zabezpechennia yakosti osvitnoho protsesu v zakladi doshkilnoi osvity* [Theoretical and methodological principles of training masters to ensure the quality of the educational process in preschool education] (Doctoral thesis). Hlukhiv (in Ukrainian)
[Загородня, Л. (2020). *Теоретичні і методичні засади підготовки магістрів до забезпечення якості освітнього процесу в закладі дошкільної освіти* (Автореферат докторської дисертації). Глухів].

6. Zaika, O. (2013). *Rozvytok khudozhno-tvorchykh zdibnostei maibutnikh pedahohiv zasobamy kontsertno-vykonavskoi diialnosti* [Development of artistic and creative abilities of future teachers by means of concert-performing activity] (Doctoral thesis). Kyiv (in Ukrainian) [Заїка, О. (2013). *Розвиток художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів засобами концертно-виконавської діяльності* (Автореферат кандидатської дисертації). Київ].
7. Zdanevych, L. (2016). *Model profesiinoi pidhotovky maibutnikh vykhovateliv DNZ do roboty z dezadaptovanyu doshkilnykamy* [Model of professional training of future educators of schools to work with maladapted preschoolers]. In O. Dubaseniuk, *Teoriia i praktyka profesiinoi maisternosti v umovakh tsilezhyttievoho navchannia* (p. 136-154). Zhytomyr: Ruta (in Ukrainian) [Зданевич, Л. (2016). Модель професійної підготовки майбутніх вихователів ДНЗ до роботи з дезадаптованими дошкільниками. В О. Дубасенюк, *Теорія і практика професійної майстерності в умовах цілежиттєвого навчання* (с. 136-154). Житомир: Рута].
8. Lodatko, E. (2014). *Tipologiya pedagogicheskikh modelej* [Typology of pedagogical models]. Retrieved December 01, 2020, from <https://journal.tltsu.ru/rus/index.php/VNSPP/article/view/2038/2037> (in Russian) [Лодатко, Е. (2014). *Типология педагогических моделей*. Актуально на 01.12.2020. URL: <https://journal.tltsu.ru/rus/index.php/VNSPP/article/view/2038/2037>].
9. Mysyk, O. (2018). *Formuvannia fakhovoi kompetentnosti u maibutnikh vykhovateliv doshkilnykh navchalnykh zakladiv u protsesi pedahohichnoi praktyky* [Formation of professional competence in future educators of preschool educational institutions in the process of pedagogical practice] (Doctoral thesis). Khmelnytskyi (in Ukrainian) [Мисик, О. (2018). *Формування фахової компетентності у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у процесі педагогічної практики* (автореферат кандидатської дисертації). Хмельницький].
10. Sabatovska, I. S., & Kaidalova, L. H. (2014). *Modeliuvannia diialnosti fakhivtsia* [Modeling the activities of a specialist]. Kharkiv: NFaU (in Ukrainian) [Сабатовська, І. С., & Кайдалова, Л. Г. (2014). *Модельювання діяльності фахівця*. Харків: НФаУ].
11. Shvets, T. (2016). *Pedahohichni umovy formuvannia profesiinoi maisternosti maibutnikh vykhovateliv doshkilnykh navchalnykh zakladiv* [Pedagogical conditions for the formation of professional skills of future educators of preschool educational institutions] (Doctoral thesis). Kherson (in Ukrainian) [Швець, Т. (2016). *Педагогічні умови формування професійної майстерності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів* (Автореферат кандидатської дисертації). Херсон].
12. Shtoff, V. (1966). *Modelirovanie i filosofiya* [Modeling and philosophy]. Moscow: n. d. (in Russian) [Штофф, В. (1966). *Моделирование и философия*. Москва: n. d.].